

HEGEMON V BANKROTU

Spojené státy americké od konce druhé světové války budovaly svůj hospodářský růst nejen skrze inovace a produktivitu, ale také prostřednictvím masivního zadlužování, které je dnes doběhlo. Infrastrukturní rozmach přišel v 50. a 60. letech, kdy Eisenhowerova administrativa vybudovala legendární mezistátní dálniční systém a federální vláda financovala megalomanské projekty jako Hooverovu přehradu. Tato éra však skončila s ropnou krizí 70. let a nástupem neoliberální politiky v 80. letech, která přesunula priority od veřejných investic k privatizaci a daňovým škrtkům pro korporace. Zatímco Reaganova éra oslabil průmyslovou páteř přesunem výroby do Asie, mysleli si, že je bude živit dominance dolaru jako globální rezervní měny, když jim tisk peněz umožní financovat deficit nekonečným prodejem státních dluhopisů.

Dnes se USA přesvědčují, že to není pravda a nacházejí se v bodě zlomu. Jejich infrastruktura se rozpadá, zadlužení dosahuje 36 bilionů dolarů (123 % HDP) a investoři přestávají věřit ve stabilitu země, která utrácí více na obranu než dalších deset zemí dohromady, ale nedokáže opravit mosty ve vlastních městech.

Infrastruktura je doslova na pokraji kolapsu. Newyorské metro, které denně přepraví 11 milionů lidí, je živoucí metaforou systémového selhání. Pod ikonickou hlavní halou Grand Central Station, kde tisíce ocelových nosníků z počátku 20. století pod tíhou vlaků doslova hnijí, hrozí každodenní katastrofa. Rez prosakující do konstrukcí, přirovnávaná inženýry k „rakovině“, rozežírá nosné sloupy, zatímco stoleté vyvýšené tratě v Bronxu drží pohromadě jen díky provizorním sítím proti padajícím troskám.

Městská doprava, kdysi chloubou pokroku, se proměnila v labyrint nebezpečí: 95 % nosných konstrukcí Grand Central Depot je havarijních, opravy vlaků v Bronxu se hrouťí samy o sobě a zpoždění způsobená zastaralými vozy narůstají geometrickou řadou.

Problémy se neomezují pouze na podzemí. Vyvýšené tratě, postavené v době, kdy New York ještě neměl mrakodrapy, jsou dnes časovanou bombou. Téměř polovina z těchto konstrukcí je pokryta rzi a několik kilometrů tratí je natolik poškozených, že vyžadují okamžitou výměnu.

Tento kolaps není izolovaný. Železnice, kdysi páteř národa, prošly dramatickým úpadkem. V předvečer první světové války dosáhly železniční tratě ve Spojených státech rekordní délky 400 tisíc kilometrů. Do 80. let se jejich celková délka zkrátila o čtvrtinu na 290 tisíc km. Dnes jsou Spojené státy světovým lídrem v počtu železničních nehod a jejich železnice patří k nejnebezpečnějším na světě, mají srovnání pouze s takzvaným třetím světem. Globální index bezpečnosti (GSI), který měří závažnost železničních nehod na základě počtu obětí a škod, dosahuje v USA alarmujících 18,75 bodu. Pro srovnání: Rusko má 4,06, Německo 9,56. Denně v USA vykolejí tři vlaky, ročně zemře 800 lidí.

Mosty? Téměř polovina z 600 000 mostů je starší než 50 let, přičemž 46 000 z nich je „strukturálně v totálně havarijním stavu“ – jako například most v Minneapolisu, který se v roce 2007 zřítil a zabil 13 lidí.

Problém se však netýká jen mostů, silnic či metra. Americká společnost stavebních inženýrů (ASCE) hodnotí kvalitu americké infrastruktury každé čtyři roky prostřednictvím komplexního vysvědčení. V roce 2021 získaly Spojené státy celkovou známku C minus, přičemž 11 ze 17 hodnocených oblastí infrastruktury obdrželo známku D.

Zatímco Spojené státy bojují s infrastrukturou z 19. století, Evropa investuje do 21. století. Česká republika, často přehlížená v globálních srovnáních, dokončila modernizaci dálnice D1. V Praze jezdí moderní tramvaje, metro je moderní a efektivní dopravní prostředek. Modernizuje se železniční síť. Francie, Německo a Švýcarsko provozují vysokorychlostní vlaky, které dosahují rychlosti přes 300 km/h, a země jako Nizozemsko mají špičkové systémy řízení vodní infrastruktury. Evropa utrácí v průměru 2–3 % HDP ročně na infrastrukturu. USA? Pouze 0,7 % HDP.

Aby USA dosáhly evropské úrovně, potřebovaly by 12–16 bilionů dolarů, jinak jim hrozí opak, že vybydlená vysátá infrastruktura se zhroutí a USA se ocitnou v 18. století. Při současném dluhu 36 bilionů by to ovšem znamenalo skok na 48–52 bilionů USD, neboli 165–180 % HDP. Toto je reálný dluh USA! Při průměrné úrokové sazbě 3,2 % by roční obsluha dluhu vzrostla na 1,6 bilionu dolarů – více než celý rozpočet na obranu (886 miliard).

Když vám úroky na dluhu rostou rychleji než výdaje na děla, impérium si může začít balit kufry. Španělé to zjistili v 17. století, Osmané v 19. a Britové po druhé světové – účetní kniha nemá pro velmoci slitování.

Důvěra v americké finance kolabuje i mezi investory. Hedgeové fondy v lednu začaly sázet miliardy dolarů na krach americké ekonomiky. Tento hazard může zničit penzijní úspory milionů Američanů. Pokud burza padne, lidé přijdou o své důchody. A pokud ne, hedgeové fondy přijdou o miliardy. Vědí něco, co my nevíme?

Podle dat Goldman Sachs v lednu vzrostly „krátké“ pozice proti americkým akciím desetkrát – nejvíce od finanční krize 2008. Připravuje se trh na kolaps?

USA netuší, jak situaci řešit. Ani razantní škrty, jako omezení obranných výdajů o 20 % (úspora 180 miliard ročně) – ani vyšší daně pro korporace (nárůst příjmů o 100 miliard ročně) nestačí. Inflační financování, další tisk peněz by pomohl krátkodobě, ale dlouhodobě by zničil dolar.

Americká krize není jen o mostech v havarijním stavu. Jde o systémový problém země a nyní jí dochází čas i zdroje. Donald Trump je podrobně obeznámen se situací, proto zoufalí lidé dělají zoufalé kroky. Musí najít peníze, zdroje všude tam, kde jsou. Na Ukrajině leží nerostné bohatství ve výši 29 bilionů USD na územích, kde ještě nejsou ruská vojska, dále je tu Grónsko nebo Kanada. Po evropských zemích v rámci NATO se bude vyžadovat 5 % z HDP na obranu, s tím že musí doputovat do USA, aby se snížily výdaje na obranu.

Rostislav Čuba